

MOLDOVA'DA GAGAUZYERİ ÖZERK YÖNETİMİNE İLİŞKİN GELİŞMELER

Ender ARAT

Blog No: 13
24.07.2026

Ender ARAT(*)

Moldova Anayasa Mahkemesi, Adalet Bakanının başvurusu üzerine 9 Temmuz 2026 günü Gagauzyeri Özerk Yönetiminin 1994 yılında kabul edilmiş olan özerklik statüsünü kısıtlayan bir seri karar aldı. Gagauz yönetiminin, bölgedeki bazı devlet kurumlarının yöneticilerinin atanmasında söz sahibi olması ve kendi Merkez Seçim Komisyonu'nu oluşturmasına ilişkin yetkileri kaldırıldı veya ciddi biçimde sınırlandırıldı. Bu kararlar 1994'te Gagauzyaya tanınan özerklik statünün aşındırılması, yani bölgenin özerkliğinin sistematik olarak daraltılması anlamına geliyor.

Bu yönde bir kararın alınacağına dair duyumlar esasen bir süredir alınıyordu. Gagauz yetkililer Türkiye Cumhuriyeti yönetimini bu konuda bilgilendirmek, tavsiyelerini almak için çeşitli girişimlerde bulunduklarını, ancak bu konuda muhatap bulmakta zorlandıklarını bildirerek benimle temasa geçtiler ve yardımcı olmamı rica ettiler. Daha önce yetkililerle görüşme sağladıklarında kendilerine Rusların peşinden gitmekten vazgeçin denildiğini naklettiler.

Moldova Anayasa Mahkemesinin Gagauzların özerklik statüsünü kısıtlayan bu kararı üzerine Türkiyede çeşitli gazetelerde ayrıntılı ve eleştirel haberler yayımlandı.

1991 yılında SSCB dağılıp 15 sosyalist cumhuriyet bağımsızlık ilan edince Türkiye, Ermenistan hariç hepsinde Büyükelçiliklerini açtı. Moldovada ise Başkonsolosluk açılması kararlaştırıldı ve ben Kişineve ilk Başkonsolos olarak atandım.

Moldova halkının Romen asıllı kesiminin (%64,5), 1918de olduğu gibi, Romanya ile birleşebileceği konuşuluyordu. Moldova Parlamentosunun 1989 yılında Romenceyi devlet dili ilan etmesi ve Kiril alfabesi yerine Latin alfabesini kabul etmesi, ülkedeki diğer etnik gruplar tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Kararın uygulanmaya konması ise, Rusyanın da desteği ile kuzeydeki Transdinyester ve güneydeki Gagauz bölgelerinde direniş hareketlerine yol açmıştı. Boğazları kontrol amacıyla kurulmuş olan 14. Rus Ordusu ve 98. Hava Tümeni yıllardır Transdinyesterde konuşlanmış bulunuyordu. Bu Rus ordusunda askerlerin ve subayların çoğunluğu Rus asıllı Moldova vatandaşıydılar. Moldovanın kuzey ile karayolu bağlantısı, Sovyet Rusya döneminde yapılan enerji santralı ve bazı fabrikalar buradaydı.

Transdinyesterdeki Rus asıllılar, Ukrayna asıllıların (Moldova genelinde %13 ve %13,8) da desteği ile 2 Eylül 1991de Transdinyester Moldova Cumhuriyetini ilan etmişler, çatışmalarda 700 kadar ölen olmuştu.

Avrupadaki yegâne Ortodoks Türk halkı olan Gagauzlar da 12 Kasım 1989da özerklik ilan etmişler, daha sonra da Rusların desteğiyle 21 Ağustos 1990da Komratta Özerk Gagauz Sovyet Sosyalist Cumhuriyetini kurduklarını açıklamışlardı. İki ay sonra da halkın %95 katılımıyla seçilen Gagauz Topluşu (Meclisi) Stefan Topalı başkan seçmişti. Kısaca Moldovanın henüz bağımsızlık kazandığı, Romanya ile birleşmesinin söz konusu edildiği, kuzeydeki Transdinyesterde önemli miktarda insan kaybına sebep olan ayrılıkçı çatışmaların ancak ateşkes anlaşmasıyla durdurulabildiği, güneydeki Gagauzların özerklik hareketlerini başlattığı bir dönemde Kişinevde Başkonsolosluk görevine başlamıştım.

Moldovanın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biri olan Türkiye, 1992 Ekim ayında Kişinevde Başkonsolosluk açarak devreye girip Gagauzların kan dökülmeden özerkliğe kavuşma sürecini başlattı. Moldova yetkilileri ve Gagauz önderler ile yaptığımız görüşmelerde karşılıklı anlayış ve güvenin sağlanmasına katkılarda bulunduk. Moldova Parlamentosundaki Gagauz milletvekilleri ile sorunların çözüme kavuşturulması için çaba harcadık. Örneğin Gagauz bölgesinin adı üzerindeki tartışmalara Gagauzyeri formülü ile son verildi. Keza, Moldova Anayasasında hem Moldovalıları hem de Gagauzları tatmin edecek ve her iki taraf için teminat sağlayacak bir formül önerdik. Birleşmiş Milletlerin bağımsız ve toprak bütünlüğüne sahip bir üyesi olan Moldovanın bu statüsünde herhangi bir değişiklik vuku bulduğunda, Gagauzların self-determinasyon hakkı doğar formülü kabul gördü. Moldova Parlamentosu Genel Kurulunda, konunun ilk tartışmaya açıldığı oturumdan ayrılırken, Gagauz Milletvekili Stepan Kuroğlu kartvizitini elime tutuşturdu. Oteldeki Konsolosluk odama dönünce kartvizite baktım, arkasında duygusal takdir ifadelerini yazmıştı.

Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel 1-3 Haziran 1994 tarihlerinde Moldavaya yaptığı resmi ziyaret sırasında Moldova Cumhurbaşkanı Mircea Snegur ile birlikte Gagauz bölgesini de ziyaret etti. Snegur ve Topal ile yaptığı görüşmelerde Gagauzlara kültürel ve ekonomik özerklik verilmesinin önemini anlattı. Gagauzların Türkiye ile Moldova arasında köprü rolü oynayacaklarını vurguladı.

Bu ziyaret sırasında Başkonsolosluğumuz Büyükelçiliğe yükseltildi, ben Daimî

Maslahatgüzar oldum. 3 Ekim 1994te Moldovadaki görevimi tamamlayarak Ankaraya döndüm. Gagauzyeri Özel Statüsü Üzerine Kanun 23 Aralık 1994 tarihinde onaylandı, Moldova Anayasasına eklenen bir madde ile de Gagauzlar azınlık olmaktan çıkarak, self-determinasyon hakkına sahip bir millet kabul edildi.

Moldovanın AB üyesi olması yönündeki, AB tarafından da hararetle desteklenen güncel gelişmeler, ABnin Gagauzyeri Özerk Yönetimi statüsüne yeterli ve gerekli dikkati göstermediği, Moldova politikasını Ukrayna ile bağlantılı ve sonucu iyi hesaplanmamış Rusya karşıtı bir ilave koz olarak ele aldığı görüntüsü vermektedir. Bu itibarla Türkiyeye bir kez daha tüm taraflarla diplomasi yoluyla dengeleyici ve önleyici bir görev üstlenme sorumluluğu ortaya çıkmaktadır.

(*)E. Büyükelçi

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: ARAT, Ender. 2026. "MOLDOVA'DA GAGAUZYERİ ÖZERK YÖNETİMİNE İLİŞKİN GELİŞMELER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2026 / 13. Temmuz 24. Erişim Kasım 20, 2026. https://www.avim.org.tr/Blog/MOLDOVA-DA-GAGAUZYERI-OZERK-YONETIMINE-ILISKIN-GELISMELER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır